

ASPECTE ACTUALE PRIVIND EVOLUȚIA ȘOMAJULUI ÎN ROMÂNIA

CORNELIU PRISĂCARU

Perioada de tranziție la economia de piață se caracterizează printr-un proces complex și de durată de reorganizare și restructurare a economiei naționale, fapt ce a atras după sine apariția fenomenului de șomaj.

Prin definiție, *șomer* înseamnă persoana aptă de muncă, în vârstă de la 18 ani și până la vârsta de pensionare, care nu are un loc de muncă, este disponibilă pentru a desfășura o activitate economico-socială, aducătoare de venituri, și care s-a înscris la Oficiul de Forță de Muncă și Șomaj. În numărul șomerilor se includ și absolvenții instituțiilor de învățământ (liceal și superior) în vârstă de 16 ani sau 18 ani împliniți, după caz, și care nu au un loc de muncă aducător de venituri.

Șomajul este un proces economico-social complex care însoțește în mod inevitabil construirea economiei de piață, dar care poate fi controlat și stăpânit, iar influența lui negativă poate fi limitată în vederea protecției populației de riscurile reformei economice.

Ca și în cazul inflației, șomajul este rezultatul dezechilibrelor economice, care apar în dezvoltarea generală a economiei și are un impact direct asupra condițiilor de viață ale populației.

Urmările șomajului sunt, pe plan național, limitarea drastică a resurselor bănești ale familiilor celor care își pierd locul de muncă, unica sursă aducătoare de venit, la care se adaugă implicațiile de ordin moral asupra celor aflați în situația de șomer, ca urmare a nesiguranței zilei de mâine.

În perioada de tranziție problema de fond care se pune **nu este stoparea apariției șomajului**, care este un fenomen inevitabil, ci de a **stăpâni și controla proporția** acestuia și de a lua, în ultimă analiză, măsurile ce se impun pentru diminuarea efectelor dăunătoare, sub aspect uman, care să conducă la folosirea mai deplină și eficientă a forței de muncă.

În acest sens este extrem de importantă alocarea unor resurse bănești sub formă de ajutor pentru șomaj, alocație de sprijin a șomerilor etc., a surselor de finanțare precum și mărirea acestor ajutoare și a alocației pentru șomaj.

În același timp, o preocupare de importanță deosebită este aceea legată de calificarea, recalificarea șomerilor în vederea pregătirii lor pentru reintegrarea în activitatea social economică, într-un cuvânt **conversia** forței de muncă.

În țara noastră fenomenul șomajului a devenit evident în anul 1991, a sporit an de an până în 1994, când s-a înregistrat cel mai ridicat număr de șomeri¹ (1224 mii persoane) după care a început să scadă, ajungând la finele anului 1996 la 658 mii persoane.

Tabelul 1

Numărul șomerilor înregistrați la Oficiul Forței de Muncă
și rata șomajului în anii 1991-1996

	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Numărul șomerilor înregistrați - mii persoane	337,4	929,0	1164,7	1223,9	998,4	657,6
Dinamica - %	100,0	275,3	345,2	362,7	295,9	194,9
Rata șomajului - %	3,0	8,2	10,4	10,9	9,5	6,3

Rata șomajului, calculată ca raport între numărul șomerilor înregistrați și populația activă (populația ocupată plus numărul de șomeri), a fost de 6,3 șomeri la 100 persoane active în anul 1996. În profil teritorial rata șomajului variază de la 2,1% în județul Gorj, 2,3% în județul Timiș, 2,6% în județele Arad și Bihor etc. la 10,0% în județul Botoșani, 10,9% în județul Hunedoara, 11,0% în județul Suceava, 11,5% în județul Vâlcea și 12,6% în județul Neamț.

Potrivit prevederilor *Legii nr.1/1991*, privind protecția socială a șomerilor și reintegrarea lor profesională, se constituie fondul pentru plata ajutorului de șomaj și alte forme de protecție socială a șomerilor.

Fondul pentru plata ajutorului de șomaj, a alocației de sprijin și a altor forme de protecție socială a șomerilor se constituie pe baza următoarelor surse de finanțare:

- 5% din fondul brut de salarii lunar realizat de persoanele fizice și juridice române și străine cu sediul în România;
- 1% din salariul brut de încadrare, plătit de salariații angajați;
- 1% din venitul brut lunar obținut din munca prestată de către membrii cooperatori;
- o subvenție de la bugetul de stat ce se acordă pentru completarea fondului constituit din sursele indicate mai sus.

Fondul pentru plata ajutorului de șomaj și alte forme de protecție socială a șomerilor se păstrează într-un cont al Ministerului Muncii și Protecției Sociale deschis la Banca Națională a României și este purtător de dobândă.

¹ Datele statistice utilizate provin din *Anuarul statistic al României*, București, CNS, 1996, *Buletinul statistic*, anul VII, nr.12/1996 și din informații furnizate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale.

Conform prevederilor legale pentru sursele prevăzute mai sus, nevărsate în termen, se aplică o majorare de 0,2% pentru fiecare zi de întârziere, dar nu mai mult decât totalul sumelor datorate.

Legea prevede, de asemenea, că neplata contribuției datorate pentru constituirea fondului atrage după sine executarea silită a agenților economici debitori pe baza sesizării din partea direcțiilor teritoriale ale Ministerului Muncii și Protecției Sociale, iar organele bancare sunt obligate să execute poprirea fără acceptul debitorilor răuplatnici.

Evoluția fondului pentru plata ajutorului de șomaj și a altor forme de protecție socială a șomerilor:

Tabelul 2

Fondul pentru plata ajutorului de șomaj și alte cheltuieli

- miliarde lei -

	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Fondul pentru plata ajutorului de șomaj și alte cheltuieli	39,7	169,0	374,3	1065,1	1422,0	1639,1
Diferențe (±) față de anul 1991	-	+129,3	+334,6	+1025,4	+1382,3	+1599,4

În perioada anilor 1991-1996 fondul pentru plata ajutorului de șomaj și a altor forme de protecție socială a șomerilor a însumat 4709,2 miliarde lei din care au fost cheltuite 2183,6 miliarde lei, adică 46,4%.

Evoluția cheltuielilor pentru plata ajutorului de șomaj, alocației de sprijin, a ajutorului de integrare profesională, plata absolvenților, alte cheltuieli etc. a fost următoarea:

Tabelul 3

Cheltuieli pentru plata ajutorului de șomaj și alte cheltuieli

- miliarde lei -

	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Cheltuieli pentru plata ajutorului de șomaj și alte cheltuieli	6,8	44,9	177,9	482,1	717,4	754,5
Diferențe (±) față de anul 1991	-	+38,1	+171,1	+475,3	+710,6	+747,7

Deci, la sfârșitul anului 1996 din fondul pentru plata ajutorului de șomaj și a altor plăți pentru protecția socială a șomerilor era o economie de 2525,6 miliarde lei.

Tabelul 4

Șomeri înregistrați și rata șomajului la 31 decembrie

- mii persoane -

	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Total șomeri înregistrați din care:	337,4	929,0	1164,7	1223,9	998,4	657,6
• beneficiază de ajutor de șomaj	266,0	603,0	549,8	504,3	317,1	202,2
• beneficiază de alocație de sprijin	-	239,6	516,1	564,1	457,1	259,5
• nu beneficiază de drepturi bănești	71,4	86,4	98,8	155,5	224,2	195,9
Rata șomajului - %	3,0	8,2	10,4	10,9	9,5	6,3

Dacă în anul 1991 ponderea șomerilor care beneficiau de ajutor de șomaj, în totalul șomerilor înregistrați, era de 78,8% această pondere a scăzut an de an ajungând în anul 1996 la 30,8%. În aceeași perioadă ponderea șomerilor care au primit alocație de sprijin a sporit de la 25,8% din numărul total al șomerilor înregistrați în anul 1992 la 46,1% în anul 1994 după care începe să scadă, ajungând în anul 1996 la 39,5%.

O problemă deosebită o reprezintă șomerii care nu beneficiază de drepturi bănești, al căror număr a sporit ajungând în anul 1996 la 195,9 mii persoane după ce cu un an în urmă numărau 224,2 mii persoane.

Ajutorul de șomaj se acordă următoarelor categorii de personal:

- persoanele al căror contract de muncă a fost desfăcut din inițiativa unității (reducerea personalului, încetarea activității unităților prin dizolvare, unitatea își mută sediul în altă localitate, persoana nu corespunde sub raport profesional postului pe care este încadrată etc.);

- persoanele care au fost demise de unități în mod ilegal, iar reîncadrarea în muncă nu mai este posibilă;

- persoanele al căror contract de muncă a fost desfăcut din inițiativa lor dar care, potrivit legii, beneficiază de reîncadrarea în muncă cu vechime integrală;

- persoanele încadrate pe durată determinată de muncă.

Ajutorul de șomaj se acordă 270 zile de la data intrării în șomaj, adică pe o perioadă de 9 luni.

Potrivit legislației în vigoare beneficiază de *ajutor de integrare profesională* următoarele categorii:

- absolvenții instituțiilor de învățământ în vârstă de minim 18 ani și care nu au surse proprii de venit, echivalentul a jumătate din nivelul salariului minim pe economie și care într-o perioadă de 60 zile de la absolvire nu au reușit să-și găsească un loc de muncă potrivit pregătirii lor profesionale;

– absolvenții instituțiilor de învățământ în vârstă de peste 18 ani, în cazul lipsei susținătorului legal sau imposibilității acestuia de a presta obligațiile legale de întreținere datorate minorilor;

– tinerii care înainte de efectuarea stagiului militar nu au fost încadrați pe bază de contract de muncă și care, într-o perioadă de 30 zile de la lăsarea la vatră, nu s-au putut angaja;

– absolvenții școlilor speciale pentru handicapați, care nu au loc de muncă și care sunt luați în evidența oficiilor de muncă și protecție socială imediat după absolvire.

Alocația de sprijin se acordă persoanelor care au beneficiat de ajutorul de șomaj sau de ajutorul de integrare profesională pe o perioadă de maxim 270 zile. Alocația de sprijin se acordă pentru maximum 18 luni de la expirarea perioadei legale de acordare a ajutorului de șomaj sau a ajutorului pentru integrarea profesională.

Beneficiarii alocației de sprijin trebuie să facă dovada lipsei mijloacelor de întreținere, adică nu dețin împreună cu membrii familiei cel mult 2 ha de teren agricol în zonele colinare și de șes sau cel mult 4 ha de teren agricol în zonele muntoase; nu realizează împreună cu membrii familiei un venit mediu lunar, pe membru de familie, de cel mult 60% din salariul minim net pe țară.

Ajutorul de șomaj se calculează în mod diferențiat, pe categorii de salariați și vechime în muncă, astfel:

– 50% din salariul mediu net, avut în ultimele 3 luni, în cazul persoanelor care au o vechime în muncă de până la 5 ani, dar nu mai puțin de 75% din salariul minim net pe țară;

– 55% din salariul mediu net avut în ultimele 3 luni, în cazul persoanelor care au o vechime în muncă cuprinsă între 5 și 15 ani, dar nu mai puțin de 80% din salariul minim net pe țară;

– 60% din salariul mediu net avut în ultimele 3 luni, în cazul persoanelor care au o vechime în muncă de minim 15 ani, dar nu mai puțin de 85% din salariul minim net pe țară;

– 50% din venitul mediu lunar net, pe ultimele 12 luni, pentru persoanele care au fost încadrate cu contract de muncă pe durată determinată.

Tabelul 5

Fondul pentru plata ajutorului de șomaj și ajutorul de șomaj mediu

	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Fondul pentru plata ajutorului de șomaj – milioane lei	4.203	31.788	110.400	292.805	205.037	183.643
Ajutorul mediu de șomaj – lei, lunar	3.200	5.960	16.730	50.834	63.750	95.000

Ajutorul de șomaj a reprezentat, în anul 1996 comparativ cu salariul minim pe economie, 97,9%.

Ajutorul pentru integrarea profesională se calculează în următoarele cote procentuale:

– 60% din salariul de bază minim net pe economie, în cazul absolvenților învățământului preuniversitar, profesional sau de ucenici, în vârstă de minim 18 ani sau 16 ani după caz;

– 70% din salariul de bază minim net pe economie în cazul persoanelor beneficiare de ajutor de integrare profesională și care sunt absolvenți ai învățământului superior.

Tabelul 6

Fondul pentru acordarea ajutorului de integrare profesională,
în anii 1994–1996

	1994	1995	1996
Fondul pentru acordarea ajutorului de integrare profesională – milioane lei	4.998	59.405	58.315
Dinamica – în %	100,0	11,9 ori	11,7 ori

Începând din anul 1994, fondul pentru acordarea ajutorului de integrare profesională a sporit ajungând în anul 1996 la 58,3 miliarde lei, adică de 11,7 ori mai mare comparativ cu anul 1994.

Alocația de sprijin este egală cu 60% din salariul minim net pe țară și se acordă pe o durată de 18 luni de la data expirării perioadei legale de acordare a ajutorului de șomaj.

Tabelul 7

Evoluția fondurilor pentru plata alocației de sprijin
și alocația de sprijin medie

	1992	1993	1994	1995	1996
Fondul pentru plata alocației de sprijin – milioane lei	3.607	47.426	106.826	229.247	200.166
Alocația de sprijin medie – lei, lunar	4.022	9.640	20.385	39.275	50.500

Alocația de sprijin în raport cu salariul minim pe economie a sporit de la 41,1% în anul 1993 la 52,1% în anul 1996.

Conform legislației în vigoare plata ajutorului de șomaj, a ajutorului de integrare profesională sau a alocației de sprijin încetează în următoarele împrejurări:

- la împlinirea termenului de 270 zile calendaristice de la acordarea ajutorului de șomaj și a ajutorului pentru integrare profesională și respectiv după expirarea celor 18 luni de la acordarea alocației de sprijin;

• la încadrarea în muncă a beneficiarilor de ajutor de șomaj, de ajutor de integrare profesională sau de alocație de sprijin, respectiv după 30 zile de la obținerea de către aceștia a autorizației de exercitare a unei activități pe cont propriu aducătoare de venit;

• în cazul refuzului nejustificat de a se încadra cu contract de muncă pe o durată nedeterminată sau determinată, într-un loc de muncă corespunzător pregătirii sale profesionale, situației personale și stării de sănătate a șomerului sau beneficiarului de ajutor de integrare profesională;

• la data refuzului nejustificat de a urma cursurile de calificare, recalificare, perfecționare sau după caz și alte forme de pregătire profesională, la data întreruperii sau neabsolvirii cursurilor pe motive imputabile beneficiarului.

Beneficiarii ajutorului de șomaj, ai ajutorului pentru integrare profesională sau ai alocației de sprijin sunt obligați ca, lunar, conform programărilor efectuate sau ori de câte ori este nevoie să se prezinte la Oficiul Forței de Muncă și Protecției Sociale.

Persoanele care primesc ajutor de șomaj, ajutor pentru integrare profesională sau alocație de sprijin și se încadrează în muncă sau încep să realizeze venituri din suprafața de 2 ha teren agricol din zonele colinare și de șes, respectiv din suprafața de 4 ha de teren în zonele montane, ori îndeplinesc condițiile de pensionare pentru munca depusă și limită de vârstă sau urmează forme superioare de pregătire profesională au obligația de a înștiința, în termen de 3 zile, Oficiul Forței de Muncă și Protecției Sociale.

Potrivit prevederilor Legii nr. 1/1991 privind protecția socială a șomerilor și reintegrarea lor profesională statul se îngrijește de organizarea și desfășurarea activității de *calificare, recalificare și perfecționare a pregătirii profesionale a șomerilor*.

Această activitate este organizată de către direcțiile de muncă și protecție socială și se realizează prin:

- a) centre proprii de calificare, recalificare și perfecționare a pregătirii profesionale;
- b) unități de învățământ organizate conform legii, pe bază de convenție;
- c) alte unități – regii autonome, societăți comerciale, alți agenți economici, de stat sau particulari, autorizați conform legii, pe bază de convenție.

Pentru acoperirea cheltuielilor aferente pregătirii și desfășurării acțiunii de calificare, recalificare și perfecționare a pregătirii profesionale a șomerilor se alocă, în mod distinct, până la 20% din fondul pentru plata ajutorului de șomaj. Mărimea acestui fond, care nu poate fi utilizat în alte scopuri, este stabilită prin bugetul Fondului pentru plata ajutorului de șomaj, anexă la Legea bugetului asigurărilor sociale de stat.

Tabelul 8

Evoluția fondului pentru calificarea, recalificarea și perfecționarea pregătirii profesionale a șomerilor

- milioane lei -

	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Fondul pentru calificarea și recalificarea șomerilor	132	352	1108	1296	1602	2956
Dinamica - în %	100,0	266,7	839,4	981,8	12,1 ori	22,4 ori

Obligația de a urma o formă de pregătire profesională o au persoanele stabilite de către direcția de muncă și protecție socială în vederea reintegrării lor în muncă sau prestării unor activități autorizate.

Acțiunea de calificare, recalificare și perfecționare se face atât în perioada ajutorului de șomaj sau a ajutorului de integrare profesională cât și în perioada primirii alocației de sprijin.

Gradul de participare a șomerilor la cursurile de calificare, recalificare și perfecționare a pregătirii profesionale, față de numărul total al șomerilor înregistrați, ia valori cuprinse între 3,7% în anul 1994, anul cu cel mai ridicat număr al șomerilor, și 20,2% în anul 1996.

Se remarcă faptul că, în ultimii doi ani, a sporit numărul șomerilor înscriși la cursurile de calificare, recalificare și perfecționare a pregătirii profesionale organizate în întâmpinarea pieței muncii, adică corespunzător cerințelor actuale ale economiei naționale.

Tabelul 9

Șomerii cuprinși la cursuri de calificare, recalificare și perfecționare a pregătirii profesionale, la 31 decembrie

- persoane -

	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Persoanele cuprinse în pregătire:	12.758	45.640	65.458	45.858	119.438	133.450
a) Au încheiat pregătirea:	3.663	31.665	49.082	31.330	109.531	122.493
- la cursuri organizate la cererea agenților economici	979	2.498	1.982	7.170	12.858	15.790
în întâmpinarea pieței muncii	1.697	28.327	45.436	7.044	73.312	77.514
- pentru activități de liberă inițiativă	987	840	1.664	17.116	23.361	29.189
b) La cursuri în derulare	9.017	11.233	11.019	11.648	4.865	5.844
c) Au întrerupt cursurile	78	2.742	5.357	2.880	5.042	5.113

Fondul pentru plata absolvenților reprezintă măsura de subvenționare a salariilor proaspeților absolvenți din învățământul liceal și superior de către stat agenților economici care angajează absolvenți.

Tabelul 10

Fondul pentru plata absolvenților în anii 1991–1996

	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Fondul pentru plata absolvenților – milioane lei	58	305	923	5.404	4.520	4.857

Absolvenții angajați pot beneficia de compensări din fondul de șomaj a 70% din salariul minim pe economie pentru absolvenții învățământului superior și 60% pentru celelalte categorii de absolvenți. Măsura a avut ca efect diminuarea numărului șomerilor din rândurile tineretului. Aplicarea acestor măsuri nu exclude posibilitatea ca un agent economic să-și reducă personalul și să angajeze în locul celor disponibilizați un număr corespunzător de absolvenți cu salarii subvenționate.

Sumele aproape egale plătite, atât pentru absolvenții de liceu cât și pentru absolvenții învățământului superior îi determină pe agenții economici să prefere angajarea absolvenților din învățământul superior în detrimentul absolvenților de liceu, deși această categorie de absolvenți înregistrează cele mai ridicate rate de șomaj.

Acordarea de credite avantajoase din fondul de șomaj, pentru finanțarea întreprinderilor mici și mijlocii, în condițiile angajării a cel puțin 50% din personal din rândul șomerilor s-a introdus în programul guvernamental ca măsură de combatere a șomajului, începând cu anul 1995.

Situația privind evoluția numărului de șomeri, a ajutorului de șomaj și a alocației de sprijin, precum și a celorlalte măsuri de protecție socială a șomerilor se referă la perioada 1991–1996.

Aplicarea, începând cu anul 1997 a Programului guvernamental economic și social va crea probleme noi privind rezolvarea urgențelor macroeconomice, politica locală, politica monetară și a cursului de schimb, privatizarea, restructurarea economiei naționale, prețurile de producție și de consum, reforma agriculturii și protecția socială a populației.

În aceste condiții vor apărea noi aspecte privind utilizarea forței de muncă și a numărului de șomeri și implicit măsuri ce se impun pentru protecția socială a acestora.